

019.912

Аналитична робота бібліографа при складанні ретроспективного бібліографічного покажчика (на прикладі підготовки покажчиків НБ НУК ім. адмірала Макарова).

Аналитическая работа библиографа при составлении ретроспективного указателя (на основе подготовки указателей НБ НУК им. адмирала Макарова).

Analytical skills of the bibliographer in compiling a retrospective index (for example retrospective index of the Scientific Library Admiral Makarov National University of Shipbuilding).

У статті розглядається один із важливих напрямків роботи бібліотеки - створення ретроспективних бібліографічних покажчиків на допомогу навчальному процесу та актуальність проблеми подальшого збагачення професії бібліографа сучасними інформаційними і аналітичними технологіями.

В статье рассматривается одно из важных направлений работы библиотеки - создание ретроспективных библиографических указателей в помощь учебному процессу и актуальность проблемы дальнейшего обогащения профессии библиографа современными информационными и аналитическими технологиями.

The article considers one of the important directions of the library's work - the creation of retrospective bibliographic indexes in support of the educational process and the urgency of the problem of further enriching the bibliographer's profession with modern information and analytical technologies.

Ключові слова: аналітика, аналітична робота, бібліографічний покажчик, ретроспективний покажчик.

Ключевые слова: аналитика, аналитическая работа, библиографический указатель, ретроспективный указатель.

Keywords: analytics, analytical skills, bibliographic index, retrospective index.

Жигалкіна М. С. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова.

Жигалкина М. С. Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова.

Zhigalkina M. S. Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

Професія аналітика стала популярна в останнє десятиліття у всіх сферах соціального життя, особливо в галузі управління, де своєчасна і надійна інформація відіграє вирішальну роль. У штаті сучасної бібліотеки необхідний бібліограф-аналітик або аналітик інформаційних ресурсів для якісного виконання її інформаційної функції. Бібліограф може бути аналітиком інформаційних ресурсів, оскільки володіє основними методиками відбору, систематизації і згортання інформації в системі «документ–споживач».

Актуальною проблемою є подальше збагачення професії бібліографа сучасними інформаційними і аналітичними технологіями.

Аналіз інформації в певній мірі здійснюється в багатьох бібліотечних процесах, у всіх підрозділах НБ НУК. Бібліографічний відділ щодня стикається з вирішенням питань аналізу і синтезу інформації.

Визначено, що в діяльності бібліографа присутня висока частка аналітичної роботи, зокрема, більша частина робочого часу при складанні класичного ретроспективного покажчика, при виконанні запитів в службах віртуальної довідки Наукової бібліотеки НУК.

При детальному розгляді процесу ретроспективного бібліографування у інформаційно-бібліографічному відділі Наукової бібліотеки НУК були виділені нові процеси, а саме:

- віддалений пошук і відбір бібліографічних посібників-аналогів по темі на основі електронних каталогів і сайтів бібліотек, баз даних;
- запозичення готових бібліографічних записів по темі з бібліографічних баз даних і електронних каталогів бібліотеки з оформленням легітимного доступу до них;
- підготовка новинних стрічок, вебліографічних довідок, путівників по електронних ресурсах та інших форм представлення інформації;
- написання оглядових довідок до розділів покажчиків;
- фіксація гіпертекстових посилань в текстах посібників;
- виділення провідних авторів по темі з використанням індексу цитування;
- включення в електронні бібліографічні посібники та бази даних спеціально відібраних графічних і образотворчих матеріалів, фотографій ключових видань, текстових фрагментів з дотриманням норм авторського права та ін.

Виділення нових процесів і процедур передбачає наявність у працівників додаткових знань, умінь і навичок. Саме тому, працівники нашої бібліотеки систематично підвищують свою кваліфікацію.

Основою для моделі професійних компетенцій аналітика інформаційних ресурсів стали професійні завдання бібліографа-укладача ретроспективних науково-допоміжних покажчиків, оскільки встановлено, що більше 50 % робочого часу даного фахівця припадає саме на аналітичні процеси, в рамках яких виявляється перелік знань, умінь і навичок аналітичного типу:

Аналіз предметного поля об'єкта: вивчення предметного поля об'єкта, аналіз інформації за обраними індикаторами; виділення провідних авторів по темі з використанням індексу цитування; встановлення критеріїв відбору літератури та оцінка її значущості; пошук документів за заданими критеріями, пошук інформації в знайдених документах, аналіз посилань в знайдених джерелах; оцінка відповідності знайдених документів обраній читацькій аудиторії і оцінка якості знайдених документів; віддалений пошук і відбір бібліографічних посібників-аналогів по темі на основі електронних каталогів і сайтів бібліотек, баз даних.

Аналітично-синтетична переробка інформації: анотування і реферування текстів; написання аналітичних довідок до розділів покажчиків; запозичення готових бібліографічних записів по темі з бібліографічних баз даних і електронних каталогів бібліотеки з оформленням легітимного доступу до них.

Бібліографічне групування: встановлення порядку розташування бібліографічних записів згідно читацькому і цільовому призначенню посібника.

Науково-бібліографічне редагування: аналіз коректності відібраного матеріалу, встановлення взаємозв'язків та послідовності бібліографічних записів; включення до електронних бібліографічних посібників графічних та образотворчих матеріалів, обкладинки видань, текстових фрагментів тощо.

Даний перелік професійних компетенцій є семантичним ядром професії бібліографа, який доповнюється на основі інших напрямків бібліографічної роботи, новими явищами і технологіями.

Компетенції пошуку інформації: знання сучасних інформаційних ресурсів, включаючи бібліографічні та повнотекстові бази даних; створення і використання електронних баз даних; пошук необхідної інформації в мережі Інтернет.

Компетенції порівняльного аналізу інформаційних ресурсів: порівняльний аналіз інформаційних ресурсів близької тематики; аналіз надійності джерела інформації і якості інформації; консультування споживачів інформації про якість конкретних інформаційних ресурсів.

Компетенції виявлення та задоволення інформаційних потреб читачів: компетенції збору інформації про інформаційні потреби читачів; аналіз інформаційних потреб і вибір шляху їх задоволення; компетенції виконання запитів різної категорії складності.

Компетенції підготовки інформаційно-аналітичної продукції: смисловий поаспектний аналіз текстів документів; підготовка інформаційно-аналітичної продукції; розробка аналітичних проектів в бібліотеці.

З самого початку створення та розвитку нашого університету бібліотека займає важливе місце в підтримці навчального та наукового процесів. Саме її інформаційні ресурси дають змогу готувати фахівців, які б відповідали вимогам суспільства.

Одним із важливих напрямків роботи бібліотеки було створення спочатку тематичних списків, а пізніше – бібліографічних, тематичних та ретроспективних бібліографічних покажчиків на допомогу навчальному процесу. Вони стали джерелом досвіду та наукових досягнень вчених вишу.

Ретроспективні покажчики – один з видів бібліографічної інформації, що відбиває масив документів за будь-який період часу в минулому і використовується для пошуку публікацій за певний період в узагальненій і систематизованій формі.

Цільове призначення покажчиків даного виду: накопичення (акумуляуванню) інформації про документи, підготовлених фахівцями наукових колективів, інформування про публікації з наукових проблем або напрямів діяльності організації. Крім того, мета створення покажчиків – збереження образів видатних вчених і провідних наукових шкіл для наступних поколінь. До моменту складання ретроспективного покажчика наукові документи пройшли перевірку часом і отримали відповідну оцінку.

За минулі 2 роки колектив інформаційно-бібліографічного відділу НБ НУК склав та презентував 2 ретроспективних покажчика:

1. "Економіка під вітрилами" (до 95-річчя МКІ–УДМТУ–НУК та 50-річчя економічної освіти на Миколаївщині).
2. "Імперативи розвитку права" (до 25-річчя юридичної освіти в Україні).

На першому етапі роботи було складено план-проспект покажчика, який обумовлює види включаються документів, структуру бібліографічного запису (тільки бібліографічний опис, або доповнення його анотацією і/або рефератом), умовний передбачуваний обсяг допомоги, коло учасників-укладачів і консультантів, терміни завершення робіт. План-проспект містить обґрунтування актуальності допомоги, визначення цільового і читацького призначення майбутнього посібника. Обов'язки упорядника бібліографії (бібліографа бібліотеки) полягають в наступному:

- попередній перегляд, відбір, бібліографічний опис і систематизація матеріалів, що включаються в покажчик;
- формування масиву покажчика і висновок на друк;
- підготовка рукопису покажчика до друку; – коректура покажчика.

Після формування масиву записів настає етап складання покажчика і поділ відібраного масиву бібліографічних записів на певні групи (розділи) за обраним ознакою: монографії, дисертації, авторські свідоцтва та патенти, статті, тези доповідей. Нами обрана наступна структура розташування розділів:

- монографії, дисертації (всередині розділів бібліографічні записи розташовані за алфавітом прізвищ авторів і назв);
- авторські свідоцтва та патенти (всередині розділу бібліографічні записи розташовані в хронологічному порядку);
- статті, тези доповідей (всередині розділів бібліографічні записи розташовані в хронологічному порядку, всередині підрозділів за алфавітом прізвищ авторів і назв).

Публікації на іноземних мовах розташовуються в кінці відповідних розділів, після кирилиці. Науково-бібліографічне редагування покажчика здійснюється фактично в процесі всієї роботи над посібником. У процесі літературного редагування виправляються стилістичні неточності і погрішності, повтори, друкарські помилки.

Бібліографічний редагування покажчика передбачає:

- перевірку бібліографічного опису включених документів, їх однаковість і точність, відповідність діючим стандартам;
- повноту відібраних документів з урахуванням тематичних кордонів покажчика;
- відповідність відібраних документів схемі класифікації покажчика в цілому і її розділах;

- однаковість прийнятих скорочень;
- правильності нумерації бібліографічних записів.

Після формування масиву покажчика, виведення на друк, нумерації записів проводиться складання допоміжних покажчиків. Допоміжні покажчики – обов'язковий елемент ретроспективного науково-допоміжного покажчика, необхідні для полегшення пошуку потрібного матеріалу. У допоміжних покажчиках кожен запис має конкретне відсилання до номера включеного документа. Науковим редактором і укладачами було прийнято рішення про необхідність складання іменного або авторського покажчика.

Іменний покажчик містить відомості про всіх осіб, відображених в бібліографічних записах, об'єднує дані про роботи одного автора, незалежно від місця їх опублікування. Бібліографічні записи розташовані за алфавітом прізвищ авторів, прізвища на іноземних мовах після кирилиці.

До авторського покажчика включаються прізвища незалежно від того, де вони знаходяться в бібліографічному записі (на початку опису, після заголовка, в примітці і т. п.).

Всі роботи одного автора зібрані в одному місці, незалежно від різнобою в транскрипції, зміни прізвища. У разі зміни автором прізвища, поруч з прізвищем, під якою вирішено зібрати всі твори даного автора, в дужках дається його друге прізвище. Якщо основний покажчик включає роботи на російській і латинській мові, у допоміжному покажчику прізвище латинською мовою вказується поруч з прізвищем російською мовою.

Складання покажчика здійснювалося автоматизованим способом, проведена додаткова робота щодо розстановки номерів бібліографічних записів по зростанню.

Після створення покажчика авторів проведена перевірка на відповідність допоміжного покажчика і основного тексту з метою виявлення помилок і пропусків.

До складу довідково-пошукового апарату покажчика увійшли:

- зміст;
- передмова – вступна стаття (готується фахівцем, науковим співробітником – науковим редактором);
- допоміжні покажчики.

В основі передмови лежить план-проспект. У передмові роз'яснюються основні цілі посібника, вказується цільове і читачьке призначення, дається характеристика документального потоку, відбитого в посібнику. Висвітлено

історію діяльності факультету або кафедри, дано огляд змістовних напрямків діяльності, оцінка досягнень, вказані провідні фахівці, розкриті перспективи подальшої роботи, відзначені хронологічні межі відбору документів.

Створений бібліографічний покажчик – це своєрідний підсумок наукової діяльності університету. Кожна друкована праця, що знайшла своє відображення в ретроспективному покажчику – це джерело досвіду та наукових досягнень вчених Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова.

Список використаної літератури

1. Звидрина, М. П. Анализ и синтез информации при подготовке ретроспективного указателя / М. П. Звидрина // Библиография. – 2013. – № 5. С. 40–44.

2. Звидрина, М. П. Разнообразие специализаций аналитиков и профессиональных требований к ним / М. П. Звидрина // Информационная аналитика: анализ информации в науке, культуре, бизнесе. – 2013. – Вып. 2. – С. 37–43.

3. Зыгмантович, С. В. Подготовка библиографической продукции библиотеками : науч.-практ. пособие / С. В. Зыгмантович. – Минск : Новое знание, 2009. – 229 с.

4. Иванова, М. П. Исследование профессиональных требований рынка к аналитикам различных специализаций / М. П. Иванова // Вестн. Санкт-Петербургского гос. ун-та культуры и искусств. – СПб., 2012. – № 2. – С. 73–78.

5. Справочник библиографа / под. ред. А.Н. Ванеева, В.А. Минкина // – СПб. : Профессия, 2005. – 592 с.

6. Справочник информационного работника / под. ред. Р.С. Гиляревский, В.А. Минкина // – СПб. : Профессия, 2007. – 584 с.